İÇ KONTROL KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

MALİYE BAKANLIĞI
STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI
İÇ KONTROL DAİRESİ

ÖNSÖZ

Türkiye'nin gerek mali yönetim sistemini yeniden yapılandırmak, gerekse de Avrupa Birliği'ne uyum amacıyla yasalaştırdığı 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu mali alanda birçok terimi literatürümüze kazandırmış ve kullanımını yaygınlaştırmış olmakla birlikte bazı anlam karmaşalarına yol açma tehlikesini de beraberinde getirmiştir.

Bu sözlük mali kontrole ait temel terimlerin anlaşılmasına yönelik ortak bir anlayış oluşturulması, ayrıca reform sürecinde bahsedilen anlam karmaşası tehlikesini en aza indirmek ve bu alandaki terminolojiye katkıda bulunmak amacıyla yabancı kaynaklardan da yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bu sözlük ile ilgili gelebilecek her türlü eleştiri ve sözlüğün geliştirilmesine yönelik yeni terimler de dahil her türlü katkı değerlendirilmeye alınacaktır. Bu bağlamda aşağıdaki e-posta adreslerine görüş ve katkılarınızı beklediğimizi belirtir, sözlüğün mali kontrol alanında çalışma yapan veya bu konuya ilgi duyan herkese faydalı olmasını temenni ederiz.

Maliye Uzman Yardımcıları
ahmetemre@maliye.gov.tr
ydanisman@maliye.gov.tr
tgur@maliye.gov.tr

-A-

Ana Bilgisayar

En ileri bilişimsel görevler için tasarlanmış yüksek düzeyde teknolojik bilgisayar. Anabilgisayarlar, sıklıkla birçok kullanıcı tarafından anabilgisayara bağlı olan uç birimler aracılığıyla paylaşılır.

Ağ

Bilgi teknolojisinde, iletişim imkânlarıyla bağlanmış olan ortak makineler ve bilgisayarlar grubu. Bir ağ, kablolarla sağlanan sürekli bir iletişim veya telefonla ve diğer iletişim bağlantıları ile yapılmış geçici bağlantılar içerebilir. Ağ birkaç bilgisayar, yazıcı ve diğer aygıtlardan oluşan yerel ağ kadar küçük olabileceği gibi, birçok büyük ve küçük bilgisayardan oluşup geniş bir alanı kapsayacak kadar büyük de olabilir.

Akış Şeması

Müşteri doküman ve kayıtlarının ve bunların işlem süreci diziliminin diyagramatik sunumu.

Akış Şemalandırması

Prosedür, bilgi ve dokümanların akışının şemalarla gösterilmesi. Bu teknik, prosedür devrelerinin özet bir anlatımını sunar.

Artık Risk

Yönetimin riske cevap vermesinden sonra geriye kalan risk.

-B-

Bağımsızlık

- Denetim organı ve denetçilerin dışarıdan müdahale olmaksızın kendilerine verilmiş olan denetim gücünü kullanma serbestisi
- Sayıştay'ın denetim konularında dışarıdan herhangi bir müdahale olmaksızın denetim direktiflerine göre davranma serbestisi (INTOSAI denetim standartları)
- Nesnelliği ya da nesnel görünmeyi tehdit eden şartların bulunmamasıdır. Nesnelliğe yönelik bu tür tehditler bireysel denetçi seviyesinde, yükümlülük seviyesinde, fonksiyonel ve örgütsel seviyede yönetilmelidir. (I IA)
- Denetçinin, profesyonel servislerin performanslarını tarafsız bir biçimde değerlendirebilme yetisi.(gerçek anlamda bağımsızlık) (Arens, Elder&Beasley)
- Denetçinin, diğerlerinin gözünde tarafsız olabilme yetisi (görünüşte bağımsızlık) (Arens, Elder&Beasley)

Belgelendirme

İç kontrol yapısının belgelendirilmesi; kurumun yapısının, politikalarının, faaliyet kategorilerinin, hedeflerinin ve kontrol faaliyetlerinin bir tanımlamasını içeren; iç kontrol unsurlarının yazılı ve maddi bir delilidir. Bu belgeler, yönetim direktifleri, yönetim politikaları, prosedür ve muhasebe kılavuzları gibi dokümanlarda yer almalıdır.

Belirsizlik

Gelecekteki gelişmelerin gerçekleşme ihtimali ve etki derecelerini önceden tam olarak bilememe. (COSO ERM)

Bilgisayar Kontrolleri

1.Bilgisayar tarafından yapılan kontroller, örn: bilgisayar yazılımı içerisinde programlanmış kontroller. 2.Bilgisayarda veri işleme süreci üzerine yapılan kontroller; genel kontroller ve uygulama kontrollerini içerir.

Bütçe

Belli bir dönem için planlanmış bir programın miktarsal ve mali anlatımı. Bütçe, gelecekteki faaliyetleri planlanlayan ve elde edilen sonuçların kontrolünü göz önünde bulunduran bir bakış açısıyla hazırlanır.

Bütçesel Kontrol

Bütçenin; tahminler, yetkiler (ödenekler) ve düzenlemelere uygun olarak yürütülmesini sağlayan otorite tarafından yapılan kontrolleri ifade eder.

-C-

COSO

COSO (Committee of Sponsoring Organisations of the Treadway Commission) birkaç muhasebe örgütünün oluşturduğu bir gruptur. 1992 yılında iç kontrol konusunda "İç kontrol-Bütünleşik Çerçeve" adlı önemli bir çalışma yayımlamıştır. Bu çalışma çoğunlukla "COSO Raporu" olarak anılmaktadır.

-Ç-

Çıktı

Bilgi teknolojisinde, bilgisayarda üretilen veri/bilgi; grafiksel bir gösterim gibi.

-D-

Düzenli

İyi organize edilmiş veya yöntemsel.

Denetim

Bir teşekkülün faaliyet ve operasyonlarının yerine getirildiğinin ve hedefler, bütçe, kurallar ve standartlara uygun olarak işlediğinin denetimini ifade eder. Bu gözden geçirmelerin amacı, düzeltici önlemler alınmasını gerektirebilecek sapmaların düzenli aralıklarla tespit edilmesidir.

Denetim Komitesi

Tipik olarak, finansal raporlamaya; kurumun iş risklerini ve mali riskleri yönetme süreçlerine; uyulması gereken önemli yasal, etik ve düzenleyici şartlara uygunluk konularına yoğunlaşan ve yönetim kuruluna bağlı olarak çalışan komiteyi ifade eder. Denetim komitesi (a) finansal raporların doğruluğu, (b) yasal ve düzenleyici şartlara uygunluk, (c) bağımsız iç denetçilerin liyakat ve bağımsızlığı, (d) iç denetim fonksiyonunun ve bağımsız iç denetçilerin performansı ve (e) ücret komitesinin bulunmadığı durumlarda yöneticilere verilecek maaş ve karşılıklar konularında gözetim ve incelemeler yaparak yönetim kuruluna yardımcı olur.

Denetim Kurumu

Yasalara uygun olarak dış denetim yapan -görevlendirilmiş, kurulmuş veya oluşturulmuş- kamu teşekküllerini ifade eder.

Düzenleme Kontrolleri

Hatalı veri alanlarını tespit etmek amacıyla girdi süreçlerinin ilk adımlarında yer alan programlanmış kontrolleri ifade eder. Söz gelimi, bu kontroller sayesinde sayısal alanlara sayısal olmayan karakterlerin girilmesi engellenmiş olur. Programlanmış

düzenleme kontrolleri, işlem döngüsüne başka uygulamalardan veriler girildiğinde de kullanılabilir.

Dış denetim

Mali raporlar ve muhasebe hesaplarının, operasyonların ve/veya mali yönetimin yasallığı ve düzenliliği hakkında fikir vermek ve rapor hazırlamak amacıyla bağımsız ve kurum dışı bir organ tarafından yerine getirilen denetimdir.

Doğruluk

Sağlam ahlaki prensiplere sahip olma;doğruluk, dürüstlük,samimiyet ve doğru şeyi yapma arzusu; bir değerler ve beklentiler setini ifade etme ve onun gerektirdiği şekilde yaşama.

-E-

Ekonomi

- Bir faaliyette kullanılan kaynakların maliyetini – uygun kalite düzeyini de göz önünde bulundurarak - minimize etmek.
- Mali, beşeri ve maddi kaynakların uygun kalite ve miktarda, doğru zamanda ve en düşük maliyetle elde edilmesi.

Ekonomiklik

Tasarruflu olmak, israf etmemek. Bu da, kaynakları uygun kalite ve miktarda elde edip, zamanında ve doğru yere, en düşük maliyetle sunmak anlamına gelir.

Elle Yapılan Kontroller

Elle yapılan, bilgisayarla yapılmayan kontroller. (“Bilgisayar Kontrolleri”nin tersi)

Bilgisayar Bilgi Sistemi

Bir bilgisayar sistemi ortamı, herhangibir büyüklük ya da tipteki bir bilgisayar, denetim için önem taşıyan bir bilgi sürecinde yer aldığında var olur.

Erişim Kontrolü

Bilgi teknolojilerinde kaynakları yetkisiz olarak yapılan değişikliklerden, verilen zararlardan ya da ifşa edilmeden korumak için tasarlanan kontrollerdir.

Etik

Ahlaki prensiplere işaret eder.

Etkili

Amaçların gerçekleşmesini ya da faaliyet çıktılarının, amaçlarla veya beklenen etkilerle ne kadar örtüştüğünü ifade eder.

Etkililik

- Amaçların gerçekleşme düzeyini ve faaliyetlerin beklenen etkisi ile fiili etkisi arasındaki ilişkiyi ve
- Belirlenmiş amaçlara maliyet-etkin yollarla ulaşılmasını ifade eder.

Etkin

Hedeflere ulaşma yolunda kullanılan kaynaklar ve üretilen çıktılar arasındaki ilişkiye işaret eder. Bu da veri bir miktar ve kalitedeki bir çıktıya ulaşabilmek için minimum kaynak kullanımını ve veri bir miktar ve kalitedeki girdiyle maksimum çıktıya ulaşmayı ifade eder.

Etkinlik

- Çıktılar (mallar, hizmetler ve diğer sonuçlar) ile bunları üretebilmek için kullanılan kaynaklar arası ilişki. (INTOSAI denetim standartları)
- Bu belirtilen iki amaca ulaşabilmek için mali, beşeri ve materyal kaynakların kullanımı.

Etik Değerler

Ahlaki değerler karar vericilere uygun davranış kalıbının seçilmesi imkanı verir; bu değerler yasal olarak gerekli olanın da ötesinde bir doğru anlayışı üzerine oturtulmuş olmalıdır. (COSO 1992)

Eksiklik

Algılanan, potansiyel ya da fiili bir iç kontrol noksanlığı veya kurumsal amaçlara tam olarak ulaşıbilmek için iç kontrol faaliyetlerinin güçlendirilmesine ilişkin bir fırsatı ifade eder.

-F-

Fiziksel Erişim

Fiziksel alanlara ve birimlere girebilme hakkı. ("Mantıksal Erişim"e bakınız.)

-G-

Genel Kontroller

- Genel kontroller kurumun bilgi sistemlerinin tamamı ya da büyük kısmına uygulanan ve bilgi sistemlerinin hedeflerine uygun bir şekilde çalışmasını sağlayan yapı, politika ve prosedürlerdir. Genel kontroller uygulama sistemlerinin ve kontrollerinin işleyeceği ortamı oluştururlar.

- Bilgisayar bilgi sistemlerinin uygun şekilde ve düzenli olarak işlemesinin sağlanmasına yardım eden politika ve prosedürlerdir. Bu kontroller, bilgi teknolojisi yönetimi, bilgi teknolojisi alt yapısı, güvenlik yönetimi ve yazılımın elde edilmesi, geliştirilmesi ve devamlılığının sağlanması üzerindeki kontrolleri içerir. Genel kontroller, programlı uygulama kontrollerinin işleyişini destekler. Genel kontrolleri tanımlamak için kimi zaman kullanılan diğer terimler genel bilgisayar kontrolleri ve bilgi teknolojisi kontrolleridir. (COSO ERM)

Girdi

Bilgisayara girilen herhangi bir veri veya bilgisayara veri girme süreci.

Güvenlik Programı

Üst yönetimin güvenlik riskleri ile ilgilendiğini yansıtan, örgütün kontrol güvenliği yapısının temellerini şekillendiren örgüt çapındaki güvenlik planlaması ve yönetimi programıdır. Bu program, risk değerlemesi, etkili güvenlik prosedürlerinin geliştirilmesi ve uygulanması ve bu prosedürlerin etkililiğinin izlenmesi için bir çerçeve ve sürekli bir faaliyet döngüsü kurmalıdır.

-H-

Hesaplılık

"Ekonomi, etkililik ve etkinlik" e bakınız.

Hesap verebilirlik

- Kamu hizmeti sunan kurumların ve bunlarda görev alan kişilerin, alınan kararlar, yürütülen faaliyetler, gösterilen performans ve kamu kaynaklarının yönetiminden sorumlu tutuldukları süreci ifade eder.
- Denetlenen kişi ya da kurumun, kendisine tevdi edilen kaynakları, ilgili dönem içerisinde yönettiğini veya kontrol ettiğini beyan etme sorumluluğu.

Hile

İki kurum arasında kanun dışı bir etkileşim, taraflardan birisinin bilinçli olarak kanunsuz, adil olmayan bir avantaj elde etmek için diğer tarafı yanlış yönlendirmesidir. Bazı adil ve dürüst olmayan avantajlar elde etmek için yalan, hile, bilgi gizleme veya güveni ihlal etme gibi davranışları içerir. (XVI INCOSAI, Uruguay, 1998)

Hizmet Devamlılığı Kontrolü

Bu tip bir kontrol, beklenmedik bir olay olduğunda, kritik operasyonların kesintiye uğramamasının veya derhal yeniden başlamasının ve kritik ve duyarlı verilerin korunmasının sağlanmasını içerir.

-İ-

İç Denetim

- Yöneticilere süreçlerin hileli, hatalı veya verimsiz, ekonomik olmayan şekilde işlemediği güvenini veren ,fonksiyonel araçlardır. İç denetim, dış denetimin birçok özelliğini taşımakla birlikte rapor sunduğu yönetim seviyesinin direktiflerini de uygun bir şekilde yerine getirebilir. (INTOSAI denetim standartları)
- Örgüt operasyonlarına değer katmak ve bu operasyonları ileriye götürmek için tasarlanmış olan bağımsız, nesnel değerlendirme ve danışma faaliyeti. Yönetişim ve kontrol süreçlerinin ve risk yönetiminin etkinliğini değerlendiren ve geliştiren sistematik ve disiplinli bir yaklaşımı getirerek kurumun hedeflerini gerçekleştirmesine yardım eder. (IIA)
- İç denetleme, kuruma hizmet etmek üzere kurumun içerisinde kurulmuş değer biçme faaliyetidir. İç denetlemenin kapsamı, başka faaliyetleri de içermekle birlikte, muhasebe ve iç kontrol sistemlerinin yeterliliği ve etkililiğinin incelenmesi, değerlendirilmesi ve izlenmesini içerir. (IFAC)

İç Denetçi(ler)

Değerlendirmeleri ve tavsiyeleriyle iç kontrol sisteminin sürekli etkinliğini değerlendiren ve bu etkinliğe katkı yapan; fakat iç kontrol sisteminin kurulması, uygulanması, sürdürülmesi ve dökümante edilmesinde başlıca sorumluluğu taşımayan kişilerdir.

İç Denetçiler Enstitüsü (I IA)

Etik ve pratik standartlar koyan, eğitimler düzenleyen ve üyeleri için profesyonelliği gerektiren bir örgüttür.

İç Denetim Birimi

- Hileli, hatalı ve verimsiz uygulamaların gerçekleşme olasılığını minimize etmek için kurumun sistemleri ve prosedürlerini kontrol eden ve değerlendiren bölüm (veya faaliyet). İç denetim örgüt içerisinde bağımsız olmalı ve doğrudan yönetime rapor sunmalıdır.
- Örgüt operasyonlarını geliştirmek ve bu operasyonlara değer katmak için tasarlanmış bağımsız, nesnel değerlendirme ve danışma hizmetleri sağlayan departman, bölüm, danışman gruplarıdır. İç denetim faaliyeti yönetişim ve kontrol süreçlerinin ve risk yönetiminin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek için sistematik ve disiplinli bir yaklaşımı getirerek kurumun hedeflerini gerçekleştirmesine yardım eder. (I IA)

İç kontrol

İç kontrol, kurumun hem yönetimi hem personeli tarafından yerine getirilen ve riskleri ele almak ve makul bir güvence sağlamak için dizayn edilen bir bütünleşik süreçtir. Şu genel hedeflere ulaşılması amaçlanır: düzenli yönetim; etik, ekonomik, etkin ve etkili faaliyetler, hesap verebilirlik zorunluluklarının yerine getirilmesi; yürürlükteki yasa ve düzenlemelerle uyum ve kaynakaların kayıplar, kötüye ullanım ve hasarlara karşı korunması.

İç Kontrol Bileşeni

İç kontrolün beş bileşeninden birini ifade eder. İç kontrolün beş bileşeni (1) kurumun iç kontrol ortamı, (2) risk değerlendirme, (3) kontrol faaliyetleri, (4) bilgi ve iletişim ve (5) izleme

İç Kontrol Sistemi (veya Süreci veya Mimarisi)

Bir kurumda uygulanan iç kontrolün eş anlamlısı (COSO 1992)

İçsel Risk

Yönetimin, kurumun karşılaşabileceği riskin etki derecesini ve gerçekleşme olasılığını değiştirmek için hiçbir önlem almaması durumundaki risktir.

İçsel Sınırlamalar

Bütün iç kontrol sistemlerinde bu sınırlamalar bulunur. Bu sınırlamalar insan yargılamasının sınırlılıkları, kaynak kısıtlamaları ve kontrolden beklenen fayda ile maliyetin karşılaştırılması, aksaklıkların olabileceği gerçeği ve yönetimin hileli ya da kontrolleri geçersiz kılacak iş yapması ihtimali ile ilişkilidir.

İşleme

Bilgi teknolojisinde, program komutlarının bilgisayarın merkezi işlem birimince uygulanması.

İzleme

İzleme, iç kontrolün bir parçasıdır ve iç kontrol sisteminin zaman içerisinde gösterdiği performansın kalitesini değerlendirme sürecidir.

-K-

Kamu Hesap Verilebilirliği

Kamu kurum ve şirketlerini kapsayacak şekilde, kamu kaynaklarının tevdi edildiği kişi ve kurumların mali, idari ve program sorumlulukları doğrultusundaki yükümlülükleri ve kendilerine sorumlulukları tevdi edenlere rapor sunmaları. (INTOSAI denetim standartları)

Kamu Sektörü

Kamu sektörü terimi milli, bölgesel idari teşkilatlar (örneğin devlet, taşra teşkilatı), yerel idari teşkilat (şehir, kasaba gibi) ve ilişkili idari teşkilat kurumlarını kapsar. (örneğin organlar, odalar, komisyonlar, işletmeler) (IFAC)

Kontrol

- 1. İsim, özne olarak kullanılır; örn: iç kontrolün varlığı yani iç kontrolün parçası olan bir politika ya da prosedürün varlığı. Bir kontrol, beş bileşenden herhangibirisinin içinde yer alabilir. 2. İsim, nesne olarak kullanılır; örn: kontrolü etkilemek yani kontrol için tasarlanmış politika ve prosedürlerin sonuçlarını etkilemek; bu da etkili bir kontrol olabileceği gibi olmayabilir de. 3. Fiil;örn: kontrol etmek yani kontrolü etkileyecek bir politikayı düzenlemek, kurmak veya uygulamak. (COSO 1992)
- Riskleri yönetmek ve belirlenen hedefleri gerçekleştirme olasılığını artırmak için yönetim, kurul veya diğer bölümler tarafından uygulamaya konan önlem. Yönetim, hedeflere ulaşılması konusunda makul güvence sağlayacak yeterli derecede önlemi planlar, organize eder ve yönlendirir.

Kontrol faaliyeti

Kontrol faaliyetleri, riskleri yönetmek ve kurumsal amaçları gerçekleştirmek için oluşturulan politika ve prosedürlerdir. Bir kurum tarafından riskleri tedavi etmek amacıyla oluşturulan prosedürler iç kontrol faaliyetleri olarak adlandırılır. İç kontrol

faaliyetleri, tanımlanmış çıktılara ilişkin belirsizliği sınırlamak için tasarlanırlar; yani risklere karşı verilencevaptırlar.

Kontrol Ortamı

Kontrol ortamı, personelinin kontrol bilincini etkileyerek organizasyonun tarzını belirler. Bu unsur, disiplin ve yapı sunarak, diğer tüm unsurların temelini oluşturur.

Kurum

Özel bir amaç için kurulan herhangibir büyüklükte bir organizasyon. Bu da örneğin, bir işletme, kar amaçlı olmayan bir organizasyon, bir hükümet organı ya da akademik bir enstitü olabilir. Bunun eş anlamlısı olarak kullanılan kavramlar ise, organizasyon ya da departman olabilir.

-M-

Makul Güvence

- Veri maliyet, fayda ve risk koşulları altında tatmin edici güven seviyesi demektir.
- İç kontrolün, nasıl tasarlanmış ve uygulamaya konmuş olursa olsun, kurumun hedeflerinin gerçekleşmesini garanti edememesi. Bu, bütün iç kontrol sistemlerinin özünde var olan sınırlamalar nedeniyledir. (COSO 1992)

Mantıki Erişim

Bilgisayar verilerine giriş yapabilme eylemi. Erişim,“sadece okunabilir” olarak sınırlandırılmış olabilir fakat daha geniş giriş hakları verileri değiştirmeyi, yeni kayıtlar oluşturmayı ve mevcut kayıtları silmeyi kapsar. (ayrıca “fiziki erişim”ebakınız)

Muvazaa (Gizli Anlaşma)

Kurumu nakit, stoklar veya diğer varlıklarla ilgili olarak dolandırmak amacıyla çalışanların ortak olarak giriştikleri çabalar. (Arens, Elder & Beasley)

-N-

Nihai Kullanıcı Hesaplama

Genellikle yazılım paketlerinin (çalışma tablosu ve veritabanı gibi) yardımıyla, nihai kullanıcılar tarafından geliştirilen otomatik prosedürleri kullanan, merkezi olmayan (IT departmanının dışında) veri işlemenin kullanılmasını ifade eder. Nihai kullanıcı süreçleri yönetim bilgisinin karmaşık ve ileri derecede önemli bir kaynağı olabilir. Bunların yeterince test edilip edilmediği, belgelendirilip belgelendirilmediği sorgulanır bir şeydir.

-O-

Objektiflik

Tarafsız bir zihinsel tutum, Sayıştaylara, iç ve dış denetçilere, yükümlülüklerini işlerinin ürünlerine duydukları dürüst bir inançla ve kaliteden ciddi bir taviz vermeden yerine getirmelerini sağlar. Objektiflik, denetçilerin karar verirken başkalarının yargılarına bağlı olmamalarını gerektirir.

Operasyonlar

- "Amaçlar" veya "kontroller" kavramları ile birlikte kullanılır: kurumun faaliyetlerinin etkililik ve etkinllikle yerne getirilmesi zorunluluğu ve ayrıca performans ve karlılık hedeflerini ve kaynakların korunması zorunlulukları. (COSO 1992)
- Kurumun, hedeflerini gerçekleştirmesini sağlayan fonksiyonlar, süreçler ve faaliyetler

-Ö-

Önleyici Kontrol

İstenmeyen olaylar veya sonuçlardan sakınmak için tasarlanmış olan kontroldür. (“tespit edici kontrol”ün tersidir) (COSO 1992)

-P-

Paydaşlar

Pay sahipleri gibi kurum tarafından etkilenen kesimler, kurumun içerisinde işlediği topluluklar, çalışanlar, müşteriler ve tedarikçiler.(COSO ERM)

Politika

Kontrolü etkilemek için yönetimin ne yapılması gerektiğine dair direktifi. Politika, uygulamadaki prosedürler için temel görevi görür. (COSO 1992)

Prosedür

Bir politikayı uygulamaya geçiren faaliyet.

-R-

Risk

Hedefin gerçekleşmesini olumsuz yönde etkileyecek bir olayın gerçekleşme ihtimali. (COSO ERM)

Risk Değerlemesi (evaluation)

Riskin önemini ve gerçekleşme olasılığını değerlendirmeyi ifade eder.

Risk Değerlendirmesi (assessment)

Kurumun hedeflerine ilişkin riskleri tespit ve analiz etme ve uygun karşılığa karar verme.

Risk Değerlendirme Döngüsü

Değişen şartlar, fırsatlar ve riskleri tespit ve analiz etmek ve gerekli önlemleri almak için, özellikle değişen risklere yönelik iç kontrol değişikliklerini kapsayan devamlı, tekrarlayan bir süreçtir. Risk profilinin geçerli olmaya devam etmesi, risklere verilen tepkilerin hedeflere uygun ve orantılı olarak kalması ve riskleri azaltıcı kontrollerin riskler zamanla değiştikçe etkili olmaya devam etmesi için risk profilleri ve ilişkili kontroller düzenli olarak ele alınmalıdır.

Risk İştahı

- Faaliyetin gerekli olduğuna hükmetmeden önce kurumun maruz kalmayı göze aldığı risk miktarı.
- Bir şirket veya kurumun misyonu veya vizyonu doğrultusunda kabul etmeye istekli olduğu geniş tabanlı risk miktarı. (COSO ERM)

Risk Profili

Kurumun veya alt birimlerinin karşılaştığı kilit risklerin etki derecelerini (yüksek, orta, düşük) riskin gerçekleşme ihtimali ile birlikte gösteren genel görünüm veya matris.

Risk Toleransı

Hedeflerin gerçekleştirilmesine ilişkin kabul edilebilir sapma. (COSO ERM)

Risk Değerlemesi

Bir riskin önemlilik derecesinin tahmin edilmesi ve riskin meydana gelme olasılığının değerlendirmesidir.

-S-

Sayıştay (SAI)

Hukuk kuralları doğrultusunda, en yüksek düzeyde kamu denetim faaliyetini yerine getiren devlet organı. (INTOSAI denetim standartları & IFAC)

Sistem Yazılımı

Yazılım, esas olarak donanım ve iletişim kaynaklarının koordine ve kontrol edilmesi, dosya ve kayıtlara erişim ve uygulamaların kontrol edilmesi ve programlanması ile ilgilenir.

Sistem Yazılımı Kontrolleri

Bilgisayar ekipmanının işleme süreçlerinin işletilmesi ve kontrol edilmesi için tasarlanan bilgisayar programları ve ilgili rutinler üzerindeki kontroller.

Görevlerin Paylaştırılması

Hata riskini, yanlış veya haksız fiilleri ve bu tür problemlerin tespit edilememesi riskini azaltmak için bir işlem ya da olayın önemli aşamalarının hepsi (yetkilendirme, işlem süreci, kaydetme, gözden geçirme) tek bir kişi ya da grupta toplanmamalıdır.

-T-

Tasarım

1. Niyet. İç kontrol, amaçların gerçekleştirilmesi için makul güvence sağlama niyetindedir; niyet farkedildiğinde,sistemin etkin olduğu kabul edilebilir. 2. Plan. Bir sistemin ilerleyeceği düşünülen, farz edilen yol.

Tespit Edici Kontrol

Planlanmamış bir olayı veya sonucu ortaya çıkarmak için tasarlanan kontrolleri ifade eder.

-U-

Uluslar Arası Sayıştaylar Birliği (INTOSAI)

Birleşmiş Milletler (BM) ya da BM'nin uzmanlaşmış örgütlerine üye olan ülkelerin Sayıştaylarının oluşturdukları profesyonel bir örgüt. Sayıştayların, devlet hesaplarının ve raporlarının denetlenmesinde ve bulundukları ülkelerin kamu sektöründe kaliteli bir mali yönetimin ve hesap verilebilirliğin yükseltilmesinde önemli rolleri vardır. INTOSAI, 1953 yılında kurulmuştur ve kuruluşunda 34 olan üye sayısı, daha sonra 170'in üzerine çıkmıştır.

Uygulama

Çalışanlara bordrolar, stok kontrolü, muhasebe işlemleri gibi spesifik fonksiyonları içeren belli tipteki işleri sürdürmelerinde yardımcı olması için tasarlanan bilgisayar programlarını ifade eder. Uygulamalar, tasarlandıkları işe bağlı olarak, metinleri, numaraları, grafikleri ya da bu öğelerin kombinasyonlarını kolaylıkla işletebilirler.

Uygulama Kontrolleri

- Tekil ve bağımsız uygulama sistemlerine uygulanan ve spesifik uygulama yazılımları içerisindeki verinin işleme sürecini kapsamak için tasarlanan yapı, politika ve prosedürleri ifade eder.
- Bilgi işlemenin tamlığı ve doğruluğunun sağlanmasına yardım etmek için uygulama yazılımlarındaki prosedürler ve ilişkili elle yapılan prosedürler. Girilen verilerin kontrollerinin, bilgisayara bağlanmış şekilde düzeltilmesi ve hata raporlarında listelenen maddelerin takip edilmesi için elle yapılan prosedürler bu konudaki örneklerdendir.

Uyum

- İş ve işlemlerin, kurumun uyması gereken yasa ve düzenlemelere uygun olarak gerçekleştirilmesi. (COSO 1992)
- Planlar, politikalar, prosedürler, sözleşmeler, yasalar, düzenleyici işlemler ve diğer şartlara uygun davranmayı ve bağlı olmayı ifade eder. (I I A)

-V-

Varlık

Özel bir amaç için kurulmuş olan herhangi ölçüdeki örgüt. Varlık, işletme kuruluşu, kâr amacı gütmeyen bir örgüt, devlet organı veya akademik kurum olabilir. Eş anlamlı olarak kullanılan diğer terimler örgüt ve departman sözcükleridir. (COSO 1992)

Veri

İletilebilen ve yönetilebilen gerçekler ve bilgiler.

-Y-

Yasama Meclisi

Bir ülkenin kanun koyma otoritesi, örneğin parlamento. (INTOSAI denetim standartları)

Yolsuzluk

- Kamusal yetkilerin -herhangi bir biçimde- kişisel ve özel amaçlar için gayri ahlaki olarak kullanılması. (16. INCOSAI, Uruguay, 1998)

- Verilen yetkinin özel menfaatler için kötüye kullanılması. (Transparency Internatıonal)

Yönetim

Yöneticileri ve üst düzey yönetim fonksiyonlarını yerine getiren diğerlerini kapsar. Yönetim, yöneticileri ve ayrıca denetim komitesini sadece yönetim fonksiyonu yerine getirdikleri durumlarda kapsar. (IFAC)

Yönetimin Geçersiz Kılması

Kişisel çıkar sağlama veya kurumun mali durumunun veya bu duruma uygun statüsünün daha iyi gösterilmesi arzusu gibi meşru olmayan amaçlarla, tanımlanmış politika ve prosedürlerin yönetimce geçersiz kılınması. (COSO 1992)

Yönetimin Müdahalesi

Tanımlanmış politika ve prosedürleri meşru nedenlerle geçersiz kılan yönetimin faaliyetleridir. Yönetimin müdahalesi, genellikle, rutin olmayan ve standart dışı olan ve müdahale edilmediği zaman sistem tarafından uygunsuz bir biçimde ele alınabilecek işlem ve durumları ele almak için gereklidir. (COSO 1992)

Yönetim Süreci

Kurumun faaliyetlerini yerine getirmesi için yönetimce gerçekleştirilen eylemler bütünü. İç kontrol, yönetim sürecinin hem bir parçasıdır hem de onunla bütünleşmiştir. (COSO 1992)